

Datu valsts inspekcija

Blaumaņa iela 11/13-15, Rīga, LV-1011, tālr. 67223131, fakss 67223556, e-pasts info@dvi.gov.lv, www.dvi.gov.lv

Rīgā

29.12.2015. Nr.1-2/11077

Valsts SIA Autotransporta direkcijai
info@atd.lv

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai
pasts@bti.gov.lv

Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai
vdeavk@vdeavk.gov.lv

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei
pmlp@pmlp.gov.lv

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

Tieslietu ministrijai
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Latvijas Republikas tiesībsargam
tiesibsargs@tiesibsargs.lv

*Par Noteikumiem par pasažieru kategorijām,
kuras ir tiesīgas izmantot braukšanas maksas
atvieglojumus maršrutu tīkla maršrutos*

Datu valsts inspekcija (turpmāk - DVI) šajā vēstulē sniedz DVI viedokli par personas datu apstrādi, kura tiks veikta, piemērojot Ministru kabineta 2015.gada 31.marta noteikumus Nr.153 "Noteikumi par pasažieru kategorijām, kuras ir tiesīgas izmantot braukšanas maksas atvieglojumus maršrutu tīkla maršrutos" (turpmāk - Noteikumi). Ņemot vērā Valsts SIA "Autotransporta direkcija" lūgumu, kurš tika izteikts DVI 2015.gada 8.decembra tikšanās ietvaros, DVI savu viedokli nosūta ne

tikai Valsts SIA "Autotransporta direkcija", bet arī citām Valsts SIA "Autotransporta direkcija" norādītajām iestādēm.

Noteikumi paredz, ka fiziskām personām, kurām ir tiesības izmantot braukšanas maksas atvieglojumus, būs tiesības šos atvieglojumus saņemt, pirms tam saņemot kredītiestādē norēķinu līdzekli kā maksāšanas līdzekli, kas saistīts ar Latvijā reģistrētā bankā vai ārvalstu banku filiālē Latvijā atvērtu personas norēķinu kontu. Savukārt, lai kredītiestāde izsniegtu norēķinu līdzekli, kredītiestāde veiks fiziskās personas datu pārbaudi, saņemot informāciju no Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas (*informāciju par personas sociālo statusu - personas ar I vai II grupas invaliditāti, personas līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, kā arī persona, kas pavadā personu ar I grupas invaliditāti vai personu līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti*), Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (*informāciju par personas sociālo statusu - bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni, kuri atrodas audžuģimenēs, aizbildnībā, bērnu aprūpes institūcijās vai mācās vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī augstskolās un koledžās līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai*) un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (*informāciju par personas sociālo statusu - politiski represētās personas un nacionālās pretošanās kustības dalībnieki*).

Noteikumu 26.3. punkts liecina, ka kredītiestādes veiks iepriekš minētās informācijas iegūšanu no iepriekš minētajām iestādēm regulāri un šāda informācijas iegūšana tiks veikta neatkarīgi no tā, vai persona būs izmantojusi norēķinu līdzekli braukšanas maksas atvieglojumu saņemšanai.

Saskaņā ar FPDAL 2.panta 3., 4.punktu jebkura darbība, kura tiek veikta ar informāciju, kura attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu, ir personas datu apstrāde. Līdz ar to DVI secina, ka Noteikumi paredz personas datu apstrādes veikšanu FPDAL izpratnē.

Satiksmes ministrijas interneta vietnē (<http://www.sam.gov.lv/satmin/content/?cat=124>) ir norādīts: "*Latvijā sabiedriskā transporta pakalpojumi pilda sociālu funkciju, nodrošinot iedzīvotāju tiesības uz brīvu pārvietošanos un iedzīvotāju pārvietošanās vajadzību un pieprasījuma pēc sabiedriskā transporta pakalpojumiem apmierināšanu*". Līdz ar to ir secināms, ka Noteikumos paredzētā personas datu apstrāde ir nepieciešama, lai tiktu pildīts publiskās varas uzdevums.

Tomēr šī uzdevuma ietvaros, veicot Noteikumos paredzēto personas datu apstrādi, tiek ierobežotas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 96.pantā noteiktās tiesības un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - Konvencija) 8.panta 1.punktā noteiktās tiesības, kuras ir atļauts ierobežot saskaņā ar Konvencijas 8.panta 2.punktu - gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts un sabiedriskās drošības vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības. Savukārt saskaņā ar Satversmes 116.pantu personas datus var apstrādāt, tai skaitā iegūt, glabāt, tādā veidā ierobežojot Satversmes 96.pantā noteiktās tiesības, likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Satversmes tiesa 2010.gada 18.februāra spriedumā lietā Nr.2009-74-01 norāda, ka Satversmē noteiktās pamattiesības var ierobežot, ja vien ierobežojums ir **noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir legītīms mērķis un tas ir samērīgs.**

Eiropas Komisijas Direktīvas 95/46/EK 29.panta darba grupa 2014.gada 27.februāra atzinumā Nr.01/2014 par vajadzīguma un samērīguma jēdziena un datu aizsardzības piemērošanu tiesībaizsardzības nozarē (turpmāk – Atzinums) (8.lpp.) norāda, ka laika gaitā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ir izskatījusi vairākas lietas, kurās minēts viens vai vairāki papildkritēriji, kurus ECT nolēmusi piemērot, nosakot, vai pasākums ir “nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā”. Šie kritēriji ir šādi:

1. Neatliekama sociāla vajadzība — vai ierobežojums atbilst neatliekamai sociālai vajadzībai?
2. Samērīgums — vai pasākuma rezultātā radītais ierobežojums ir samērīgs ar īstenojamo likumīgo mērķi?
3. Atbilstīgi un pietiekami iemesli — vai iemesli, ar kuriem pamato ierobežojumu, ir atbilstīgi un pietiekami?

Atzinumā (10.lpp.) ir norādīts, ka ECT, izvērtējot **“neatliekamu sociālu vajadzību”**, ir uzsvērusi turpmāk minētos faktorus (uzskaitījums nav izsmeļošs).

1. Vai pasākuma mērķis ir novērst problēmu, kas, ja to nerisinātu, varētu kaitēt vai nelabvēlīgi ietekmēt sabiedrību vai kādu tās daļu?
2. Vai ir pierādījumi par to, ka attiecīgais pasākums var šo kaitējumu mazināt?
3. Kādi ir plašāki sabiedrības uzskati (sabiedriskie, vēsturiskie, politiskie u. c.) par attiecīgo problēmu?
4. Vai ir pietiekami ņemti vērā konkrēti sabiedrības uzskati par attiecīgo pasākumu/problēmu vai iebildumi pret to?

Attiecībā uz neatliekamās sociālās vajadzības konstatēšanu 29.panta darba grupa Atzinumā (22.lpp.) ir norādījusi, ka, papildus tam ir regulāri no jauna jāizvērtē pasākumu vajadzīgums un samērīgums, lai nodrošinātu, ka iemesli, ar kuriem tika pamatoti konkrētas problēmas risināšanas pasākumi, joprojām ir aktuāli.

Savukārt attiecībā uz „**samērīgumu**” Atzinumā (11.lpp.) ir norādīts, ka ECT atzīst, ka, izvērtējot “samērīgumu”, cita starpā novērtējumā būtu jāiekļauj ar pierādījumiem pamatots paskaidrojums par to, kāpēc jau ieviestie pasākumi vairs nav piemēroti attiecīgās vajadzības izpildei. Jāvar skaidri parādīt un ar pierādījumiem pamatot, kā ar ierosināto pasākumu tiks reagēts uz attiecīgo neatliekamo sociālo vajadzību. To var darīt, sniedzot ar pierādījumiem pamatotus piemērus par šāda pasākuma izmantošanu tādos pašos vai līdzīgos apstākļos un par tā reālo efektivitāti. Kā arī būtu jāizklāsta citi apsvērtie pasākumi un jānorāda, vai to radītie privātuma aizskārumi tika atzīti par mazākiem vai lielākiem. Ja tika noraidīti tādi pasākumi, kuri radītu mazākus privātuma aizskārumus, būtu jāmin pārliecinoši un pamatoti iemesli, kāpēc tie netika izvēlēti.

Savukārt 29.panta darba grupa Atzinumā (23.lpp.) atzīst, ka, nodrošinot samērīgumu, jāpārskata jau ieviestie pasākumi un alternatīvas — plānojot pasākumu, ir būtiski vispirms izskatīt jau ieviestos problēmas risināšanas pasākumus. Ja ieviestie mehānismi nav pietiekami īstenoti, pārskatīti un salīdzināti ar ierosinātajiem jaunajiem pasākumiem, var nepietikt iemeslu un pierādījumu, ar kuriem var pamatot to, ka ierosinātais pasākums tiešām ir vajadzīga un samērīga reakcija uz neatliekamo sociālo vajadzību. Ja ir pieejami jebkādi mazāk aizskaroši, taču vienlīdz rezultatīvi pasākumi (ņemot vērā saprātīgas izmaksas), tie tiks atzīti par vienīgajiem vajadzīgajiem pasākumiem.

Līdz ar to DVI secina, ka Noteikumu pieņemšanas procesā bija jāizvērtē, vai Noteikumos paredzētā personas datu apstrāde ir nepieciešama tiesiska un nozīmīga mērķa sasniegšanai, vai šo mērķi ir iespējams sasniegt ar Noteikumos paredzēto personas datu apstrādi, vai un kāpēc citi pieejamie līdzekļi, kas mazāk ierobežo datu subjektu tiesības uz savu personas datu aizsardzību, nenodrošina mērķa sasniegšanu, kāda ir datu subjektu attieksme un viedoklis par Noteikumos paredzēto personas datu apstrādi, vai un kāpēc ieguvums no mērķa sasniegšanas būs nozīmīgāks salīdzinājumā ar datu subjektiem radīto tiesību aizskārumu. Šādas izvērtējums ir ne tikai jāveic, bet arī ir jābūt pierādījumiem, ka šāds izvērtējums ir veikts.

Vērtējot, vai konkrētajā situācijā pastāv tiesisks un nozīmīgs mērķis - **vai pastāv neatliekama un sociāla vajadzība** -, DVI konstatē, ka Noteikumu Anotācijas I daļas 2.punktā ir norādīts, ka esošā uzskaites kārtība ir neprecīza un, iespējams, rada nepamatotus izdevumus, un ka esošās kārtības ietvaros pastāv iespēja viltot, pavairot biļetes/mēnešbiļetes, apliecības, izziņas u.tml. Savukārt Noteikumu Anotācijas II daļas 2.punktā ir norādīts, ka Noteikumos paredzētās kārtības ietvaros tiks novērstas krāpnieciskās iespējas ar "0" biļetēm vai samazinātas līdz minimumam iespējas izmantot viltotus dokumentus pakalpojuma saņemšanai un ka būtiski tiks samazina iespējas veidot jebkura rakstura pārvadājuma apjoma palielināšanas shēmas.

DVI vērš uzmanību, ka Anotācijā ir norādīts, ka esošā kārtība, iespējams, rada nepamatotus izdevumus, līdz ar to šādam secinājumam nav pierādījumu. Kā arī DVI nekonstatē, ka ir pierādījumi, kuri liecinātu, vai un, cik gadījumos esošās kārtības ietvaros ir konstatēti viltoti dokumenti, cita veida krāpnieciska rīcība vai pārvadājuma apjoma palielināšanas shēmas. Līdz ar to DVI nekonstatē, ka šobrīd ir pierādījumi, ka Noteikumu pieņemšana un tajā paredzētā personas datu apstrāde ir nepieciešama neatliekamas sociālas vajadzības risināšanai.

Vērtējot to, **vai Noteikumos paredzētā personas datu apstrāde ir samērīga** ar Noteikumu radītajiem ierobežojumiem, svarīgi ir ņemt vērā, cik lielu ierobežojumu attiecībā uz personas datu aizsardzību vai citām personas tiesībām rada Noteikumi.

DVI vērš uzmanību, ka Noteikumi paredz būtiski ierobežos Satversmes 96.pantā noteiktās tiesības, jo fizisku personu personas dati, tai skaitā sensitīvi

personas dati (informācija par personas invaliditāti), tiks nodoti privāto tiesību subjektiem (kredītiestādēm), kredītiestādes veiks šo personas datu regulāru apstrādi (pārbaudi, glabāšanu, izmantošanu), un šāda personas datu apstrāde tiks veikta, arī gadījumā, ja persona tikai vienu reizi vēlēties izmantot braukšanas maksas atvieglojumus.

DVI norāda, ka katra jauna personas datu apstrādes veicēja iesaistīšana personas datu apstrādē rada papildu risku personas datu drošībai, līdz ar to pārzinim FPDAL 2.panta 9.punkta izpratnē ir pienākums nodrošināt papildu kontroli un citus drošības pasākumus. Tomēr Noteikumi neparedz un tajos ietvertā informācija neliecina, vai un kura persona būs pārzinis Noteikumu ietvaros veiktajai personas datu apstrādei. Līdz ar to pastāv risks, ka netiks ieviesti FPDAL noteiktie personas datu aizsardzības pasākumi un personas dati netiks aizsargāti atbilstoši FPDAL.

Papildus tam DVI konstatē, ka saskaņā ar Anotācijas II daļas 1.punktā ietverto informāciju ir secināms, ka Noteikumi varētu ierobežot aptuveni 100 000 personu tiesības uz savu personas datu, tai skaitā sensitīvo personas datu, aizsardzību. Šīm personām, lai viņas varētu izmantot braukšanas maksas atvieglojumus, būs jādodas uz konkrētu kredītiestādi. Ievērojot to, ka ne visas kredītiestādes veiks Noteikumos noteikto norēķinu līdzekļu izsniegšanu un ka ne visām kredītiestādēm ir plašs filiāļu tīkls, iespējams personai, tai skaitā invalīdam, būs jāmēro tāls ceļš, lai saņemtu norēķinu līdzekli un lai pēc tam varētu izmantot atvieglojumus transporta izmantošanai. Līdz ar to iepriekš minētie apstākļi varētu atturēt vai pat ierobežot personu iespēju saņemt un izmatot braukšanas maksas atvieglojumus. Līdz ar to DVI secina, ka Noteikumi ne tikai ierobežo Satversmes 96.pantā noteiktās tiesības, bet arī Satversmes 97. un 109.pantā noteiktās tiesības uz brīvu pārvietošanos un sociālo nodrošinājumu darbnespējas gadījumā.

Nemot vērā iepriekš minēto, DVI secina, ka Noteikumi būtiski ierobežo ļoti daudzu sociāli mazāk aizsargātu cilvēku Satversmē noteiktās tiesības. Līdz ar to ieguvumam no Noteikumu piemērošanas, lai tiktu ievērots Satversmes 116.pants, ir jābūt nozīmīgākam kā radītajiem ierobežojumiem, un apliecinātam ar pierādījumiem, kā arī ir jābūt pierādījumiem, ka nav citu mazāk ierobežojošu līdzekļu, kā sasniegt Noteikumu pieņemšanas mērķus. Tādā veidā tiktu nodrošināta Satversmes 116.pantā ietvertā samērīguma principa ievērošana.

DVI, iepazīstoties ar Anotāciju, nekonstatē, ka tajā ir ietverta informācija, kas pierāda, ka Noteikumi pilnībā nodrošinās esošo problēmu novēršanu – pilnībā izslēgs nepamatoto izdevumu rašanos, viltotu dokumentu izmantošanu, cita veida krāpniecisku rīcību vai pārvadājuma apjoma palielināšanas shēmas -, jo Anotācijā nav nepārprotami pierādījumi, ka šādas problēmas pastāv. Līdz ar to DVI nekonstatē, ka ir pierādījumi, kas apliecina Noteikumu pieņemšanas ieguvuma nozīmību.

Papildus tam, vērtējot, vai Noteikumu pieņemšanas mērķus nevar sasniegt ar citiem, mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, ir jāņem vērā tas, ka Noteikumi neparedz personai iespēju izmantot atvieglojumus bez savu personas datu nodošanas kredītiestādei, gadījumā, ja persona vēlas atvieglojumus

izmantot tikai vienu reizi vai dažas reizes. Kā arī DVI nekonstatē, ka Noteikumi paredz, ka gadījumā, ja persona zaudē statusu, kas dod tiesības saskaņā ar Noteikumiem izmantot braukšanas maksas atvieglojumus, personai tas tiek paziņots un viņai tiek dota iespēja, zinot, ka viņai nepienākas braukšanas maksas atvieglojumi, pārtraukt izmantot sabiedrisko transportu, nevis izmantot transportu un pašai to nezinot maksāt par to no saviem līdzekļiem. Savukārt Anotācijas I daļas 2.punktā ir norādīts, ka persona nevarēs iegādāties vairāk kā divas (sev un pavadonim) atvieglojumu biļetes vienā reisā, katras nākamās biļetes apmaksu persona veiks par saviem līdzekļiem. Ne Noteikumi, ne Anotācija neparedz, vai un kā šajos gadījumos personai tiks paziņots, ka viņa par pakalpojumu maksā no saviem līdzekļiem.

Papildus tam DVI uzskata, ka Noteikumu pieņemšanas gaitā vajadzēja izvērtēt ne tikai eID kartes izmantošanu Noteikumu mērķu sasniegšanai, bet arī citas iespējas. Piemēram, vai un kāpēc kredītiestāžu vietā nebija iespējams noteikt, ka norēķinu līdzekļus izsniedz un nodrošina VAS "Latvijas Pasts", kura arī veic maksājumu kontu apkalpošanu, kura jau šobrīd īsteno publiskās varas funkcijas un kuras filiāļu tīkls ir plašāks un tādējādi vieglāk pieejams Latvijas iedzīvotājiem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, DVI nekonstatē, ka ir vērtēts un apliecināts, ka nav mazāk ierobežojošu līdzekļu kā sasniegt Noteikumu pieņemšanas mērķu sasniegšanu. Līdz ar to DVI nekonstatē, ka ir nodrošināta samērīguma ievērošana Noteikumu pieņemšanas ietvaros.

Papildus tam attiecībā uz to, vai Noteikumos paredzētā **personas datu apstrāde ir noteikta ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu**, DVI norāda turpmāk minēto. Satversmes tiesas 2011.gada 14.marta spriedumā lietā Nr.2010-51-01 norādīts, ka tiesību aktiem, kuros nosaka personas datu aizsardzības garantijas, ir jāatbilst datu aizsardzības jomas principiem, tajos jāparedz skaidrs mērķis, kura dēļ informācija par personu ir sniedzama, un jānosaka pēc iespējas nepārprotams šīs informācijas apstrādes nolūks, kā arī sniedzamās informācijas apjoms un veids. Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma 14.panta otrā daļa, uz kuras pamata ir izdoti Noteikumi, paredz, ka Ministru kabinets nosaka pasažieru kategorijas, kuras ir tiesīgas izmantot braukšanas maksas atvieglojumus maršrutu tīkla maršrutos, kā arī šo atvieglojumu izmantošanas kārtību un apmēru. DVI secina, ka ne šī likuma norma, ne Noteikumi neparedz konkrētu personas datu, kuru apstrādi paredz Noteikumi, veidus un konkrētus personas datu apstrādes veidus. Piemēram, Noteikumu 19. līdz 22.punkts paredz iespēju kredītiestādēm piekļūt personas datiem, neprecizējot, kādiem personas datiem, tai skaitā neprecizējot, kādā gadījumā, no kādām iestādēm (vai visos gadījumos personas dati tiks iegūti no visām Noteikumu 19. līdz 21.punktā noteiktajām iestādēm vai tikai no vienas).

Kā arī DVI uzskata, ka Noteikumos paredzētajai valsts rīcībai, personas datus, tai skaitā sensitīvos personas datus, nododot privāto tiesību subjektiem (kredītiestādēm) un tādā veidā paredzot būtiskus personu Satversmē noteikto tiesību ierobežojumus, ir jābūt paredzētai likumā, nevis Ministru kabineta

noteikumos. Ņemot vērā minēto, DVI secina, ka Noteikumos paredzētā personas datu apstrāde, iespējams, nav noteikta ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, DVI aicina šīs vēstules adresātus izmantot šo viedokli savas kompetences ietvaros.

Direktore (paraksts*)

S.Plūmiņa

*Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.

Pētersone, 67223131